

УДК 81'373.611'362

ББК 81-3

РЕКОНСТРУКЦІЯ АРХЕТИПНИХ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРИЧИНУ, ВІДОБРАЖЕНИХ У СВІДОМОСТІ НОСІЇВ АНГЛІЙСЬКОЇ, НІДЕРЛАНДСЬКОЇ, ІСПАНСЬКОЇ, УКРАЇНСЬКОЇ ТА РОСІЙСЬКОЇ МОВ

ЛЕМІШ Н.Є.

Київський національний лінгвістичний університет

У пропонованій статті представлено результати етимологічного аналізу номінацій на позначення *причини* в англійській, нідерландській, іспанській, українській та російській мовах. До аналізованих лексем віднесено каузальну доміную *причина* в українській мові з її відповідниками: в англійській – *cause*, нідерландській – *oorzaak*, іспанській – *causa*, російській – *причина* мовах. Головним здобутком розвідки є виявлення спільного й відмінного в семантиці номінацій *причини* у далекоспоріднених мовах, а також спроба вірогідної реконструкції архетипних уявлень про базову доміную каузального комплексу у різних етнокультурах.

Ключові слова: етимологічний аналіз, каузальний комплекс, каузальна доміную, реконструкція, архетипні уявлення.

The article deals with the results of the etymological analysis of the nominations designating *cause* in English, Dutch, Spanish, Ukrainian, and Russian languages. The lexemes under analysis include the causal dominant *причина* in the Ukrainian language with its equivalents: *cause* – in English, *oorzaak* – in Dutch, *causa* – in Spanish, and *причина* – in Russian. The major outcome is in detection of common and specific in the semantics of the nominations designating *cause* in the far-related languages under research, as well as in attempt to reconstruct the archetype images of the causal complex basic dominant in different ethnocultures.

Key words: etymological analysis, causal complex, causal dominant, reconstruction, archetype images.

Етимологічні дослідження на сьогодні характеризуються новим вектором, спрямованим як на пошуки етимонів, так і на реконструкцію їхніх архетипних форм. Як слушно зазначав В.В. Левицький, “просто синхронний аналіз мови робить її опис, а, отже, й пізнання не лише неповним, а й досить приблизним і умовним, а подеколи і спотвореним” [2, с. 13]. “Тільки історія мови дає ключ до розуміння того, чому дана мова побудована так, а не інакше” [там само]. Процеси та зміни, закарбовані в історії слів, маніфестують освоєння об’єктивної дійсності людством протягом історичного буття. Відображаючи об’єктивну дійсність, що пройшла крізь колективну свідомість, слова, а точніше їх генезис, тісно пов’язані з історією народу та історією “багатовікових зусиль людської думки усвідомити явища природи та суспільного життя та оволодіти ними” [7], а відтак, мають безпосереднє відношення до таких завжди актуальних проблем, як мова й історія, мова й мислення, мова й пізнання.

Невипадково італійський неолінгвіст В. Пізані відводить першочергову роль вивченню “духовної частини слова”, оскільки саме вона “надає значення та життя слову, у той час, як зовнішня, звукова його форма – це лише суто фізичне явище” (“*emitte spiritum tuum et creabuntur* “вони (слова) виникають при диханні””) [7, с. 166]. Така думка підкріплюється практичною спрямованістю етимологічних знань, зокрема при вивченні іноземних мов [5; 15; 16]. Наприклад, А. Бехера зазначає, що в англійській мові [15, р. 20] запозичених з різних мов слів набагато більше, ніж незапозичених, а, отже, засвоєння нових слів через виявлення

та зіставлення їх етимології є більш ефективним. Етимологічні знання також впливають на рівень розуміння й коректне вживання слів у мовленні [там само, с. 23]. Е. Хосейні та ін. підтверджують висновки А. Бехери, наводячи дані у відсотках про рівень засвоєння і довготривале пам'ятання слів групами учнів залежно від того, чи вивчалася лексика з використанням етимологічного аналізу [див. 16, с. 1871–1872]. Н.Б. Мечковська акцентує, що загалом вивчення нерідної мови відбувається на тлі її схожості з рідною [5, с. 277]. Отже, більше схожості – легше засвоїти.

Етимологізація лексики завжди пов'язана з проблемою взаємозв'язку мови з найдавнішою матеріальною та духовною культурою; знання реалій повинно бути доповнено всебічним вивченням психології давніх етносів [6, с. 201]. Підтримуючи думку Ю.В. Откупщикова про те, що “етимологія кожного окремого слова потребує індивідуального підходу” [там само, с. 208], виокремлюємо для етимологічного аналізу каузальну доміанту *причина* з її номінаціями у далекоспоріднених мовах. Уважаємо, що саме *причина* є базовою доміантою каузального комплексу – ментально-логічного конструкту, який віддзеркалює онтолого-гносеологічну мегакатегорію каузальності у свідомості індивіда (об'єднуючи категорії причини, умови, допусту, мети й наслідку (ефекту / висновку / результату / засобу) як її безпосередні конститuentи [3]) та здатний реалізовуватися в мовленні диференційними мовними засобами.

Мета статті – реконструювати архетипні уявлення носіїв англійської, нідерландської, іспанської, української та російської мов про *причину* як доміанту каузального комплексу.

Завдання:

- здійснити огляд критеріїв і правил етимологічного аналізу і процедури реконструкції;
- уточнити поняття *архетипу*;
- проаналізувати номінації на позначення *причини* у далекоспоріднених мовах;
- реконструювати архетипні уявлення про *причину* в різних етнокультурах.

Дослідження базується на визнанні особливого місця етимології не лише у фонології, морфології, але й у синтаксисі, лексикології, семантиці, оскільки лише у сукупності їх даних вирішується проблема походження слів. Етимологія тісніше за інші розділи мовознавства пов'язана з історико-культурним контекстом. Кожне слово, за В.М. Топоровим, несе певну історичну інформацію [11]. Надаючи відповіді на складні лінгвістичні питання про формування лексичного складу мови, природне середовище народів, їх соціально-економічне життя, етимологія постачає інформацію про мислення носіїв мови в доісторичні часи (від яких не збереглося писемних пам'яток). Етимологічний аналіз запозичень у цьому зв'язку сприяє встановленню територіальних, економічних, культурних відношень між різними етносами відповідних мов [14, с. 99]. До таких номінацій належить й каузальна доміанта *причина*.

О.О. Селіванова зазначає, що етимологічний аналіз “починається з установаження статусу слова у плані його успадкування мовою у процесі її еволюції чи запозичення з іншої мови” [10, с. 154]. У широкому смислі йдеться про процедуру реконструкції праформи, хоча нерідко це виявляється неможливим на мовному матеріалі.

Головне завдання етимологічного аналізу, за В.І. Кодуховим, полягає у розкритті історії слів до давніх форм і значень, з оперттям на факти споріднених мов [1, с. 260]. При цьому вчений підкреслює не лише важливість характеристики давньої фонетичної й морфемної побудови слів, але й припущень про мотивування семантики слова [там само, с. 261]. За три основні правила, відповідно до яких здійснюється етимологічний аналіз, визнано: 1) фонетичну обґрунтованість, 2) словотворчу мотивованість, 3) семантичну вірогідність [там само, с. 262]. У центрі нашої уваги перебуває останнє, що зумовлено метою статті – виявленням можливої семантичної еквівалентності номінацій на позначення *причини* у віддалено- та близькоспоріднених мовах або, принаймні, їх семантичного зближення завдяки закономірності семантичного розвитку.

В етимологічних дослідженнях існує два основні підходи. Відповідно до першого, здійснюється спроба встановити значення слова в момент його виникнення (М. Варрон, Г. Ломмель, В. Пізані, ін.). Згідно з другим, необхідно спостерігати всю історію слова зі змінами його значень, з чим категорично не погоджується Ю.В. Откупщиков, вважаючи розвиток і зміну значень слів областю семасіології [6, с. 189], хоча й не заперечуючи тісного зв'язку між семасіологічним та етимологічним аспектами вивчення. У межах цієї статті ми дотримуємося першого підходу.

Основними критеріями для з'ясування етимології визнано фонетичний, словотвірний і семантичний [1; 6; 10; 11; 13]. Найскладнішим і менш розробленим є останній [6, с. 194], оскільки можливості об'єктивної перевірки результатів аналізу тут не існує. Про очевидну важливість семантики для роботи етимологів зазначав О.М. Трубачов, підкреслюючи широке поле її застосування для таких досліджень: “жодна інша лінгвістична дисципліна не збирає такої повноти інформації про значення слова, як етимологія” [13, с. 147]. Проте семантична реконструкція часто не є однозначною і не можлива без встановлення факту запозичення слів, що говорить про їх походження, проте не висвітлює етимології, яку можна виявити лише на базі тієї мови, де таке слово виникло [6, с. 204]. На жаль, дуже часто факт запозичення можна встановити лише гіпотетично, а обґрунтування викликає ще більше сумнівів.

Реконструючи архетипні уявлення різних етносів про *причину*, ми спиралися на визначення *архетипу* О.О. Селіванової, згідно з яким *архетип* – “первісна вроджена психічна структура, вияв родової пам'яті, історичного минулого етносу, людства, їхнього колективного позасвідомого, що забезпечує цілісність і єдність людського сприйняття й виявляється у знакових продуктах культури (у вигляді архетипних образів)” [10, с. 40–41]. На зв'язок архетипу з колективним несвідомим вказує й І.В. Процик [8, с. 64], наголошуючи на домінантності архетипних образів в особистих фантазіях носіїв певної культури з утворенням базису міфології. Виокремлюється також здатність архетипу “продувати схожі міфічні ідеї, створювати схильність до певного типу поведінки” [там само]. Не можна не погодитися, що за допомогою архетипу відбувається реконструкція первісного світу (міфічного світогляду). Обстоюючи думку про аналогічність структури людського розуму, ми визнаємо, що “і первісна, і сучасна людина має відчуття суперечності й відкидає його, але дуже часто те, що сучасники вважають суперечливим, не є таким в очах первісної людини, яка сприймає світ як єдність об'єктивного й суб'єктивного” [там само, с. 57]. Формою уявлень примітивної людини вважається міфічний світогляд – там немає логіки, це примітивне “неусвідомлене емоційно-асоціативне уявлення”. Останнє положення було для нас базовим при реконструкції архетипних уявлень про *причину* в англійській, нідерландській, іспанській, українській та російській мовах.

Незважаючи на те, що у лінгвістичній науці сьогодення тривають спроби встановлення тісніших зв'язків спорідненості між різними групами мовних сімей (у т.ч. германською, романською, слов'янською), що виявляється не лише при врахуванні фонетичних і морфологічних критеріїв, але й семантичних [4; 9; 13], саме останній підхід, на наш розсуд, як зазначалося раніше, має величезний потенціал для виявлення спільного й відмінного в архетипних уявленнях про *причину* у різних етнокультурах, оскільки ні фонетичні, ні морфологічні дані, як правило, не несуть подібної інформації. Однак, з іншого боку, такий підхід і не позбавлений помилок, позаяк часто ґрунтується на суб'єктивних домислах дослідника і неможливості об'єктивної перевірки даних, зокрема встановленні напрямку здійснення запозичень. Складність нашого завдання також зумовлюється предметом вивчення – номінаціями на позначення абстрактного поняття *причини* як складової каузального комплексу [3; 17; 18], оскільки традиційно у фокус дослідження потрапляють загальновідомі назви рослин, продуктів харчування, тварин, зброї, т.п. – все, що стосується побуту (має пряму референцію).

Слідом за Н.Б. Мечковською, яка стверджує, що “реалістична репрезентація розмаїття мов – у вигляді лінгвістичного континууму, де окремі мови розрізняються не різними ознаками, а різним ступенем прояву певних типологічно значущих загальних ознак або властивостей” [5, с. 78], ми вважаємо / припускаємо, що для семантичної етимології каузальної домінанти *причина* притаманна певна градація – від загального у значенні до часткового.

Номінації на позначення каузальної домінанти *причина* репрезентовано 5 лексемами: (англ.) *cause*, (нід.) *oorzaak*, (ісп.) *causa*, (укр.) *причина*, (рос.) *причина*. Каузальна домінанта *cause* в англійській мові є похідною від давньофранц. *cause* < лат. *causa* (“причина, підстава, мотив; випадок, привід; виправдання; обставина”) [26; 32]. Найраніше відоме вживання *cause* в англійській мові датується 13-м ст. Лексема в англійській мові є того ж походження, що й фр. *cause*, італ. *causa*, лат. *causa*, прованс. *causa*, ісп. *causa*. Староанглійська форма на позначення *cause* (*lawsuit*) – *sacu* (суч. англ. – *sake*) [32], утворення якої можна простежити до прагерм. **sako* і далі – **sag* (“простежити”) [26]. На наш розгляд, архетипне уявлення давнього англіця про *причину* можна реконструювати як певний випадок / подію, за повторюваними ознаками яких простежувалось джерело їх виникнення.

У нідерландській мові вживання номінації на позначення “причина” – *oorzaak* (“випадок; походження”), датується 1450 р. [28; 29; 30; 31], хоча у письмових джерелах перша поява цієї лексеми зустрічається вже у 1332 р. (як *orsake* з варіантами: *oorsake*, *oirsake*, *oresake*, *orsaecke*). *Oorzaak* складається з двох частин: “*oor-* / *oir-* / *ore-*” < прагерм. **auzō* / **uz* (“вух; слухати” / “з”) [27, Vol. III, p. 465] + прагерм. “*-zaak* / *-saecke*” (“справа, випадок”, або “диспут, боротьба; позов”) < прагерм. **sakō* / **sakjō(n-)* (“боротьба, спір, ворожнеча”) < **sakan-* (“докоряти, звинувачувати”). Також асоціюється з нід. *zoeken* (“шукати”), далі з лат. *praesāgīre* (“прогнозувати”) < *sāgīre* (“виявляти”), т. і. < праіндоевр. **sh2g-*, **seh2g-*, **soh2g-* (“слідувати”) [27, Vol. IV, p. 645–646]). Отже, реконструкція архетипу *причина* в нідерландській мові можлива у двох варіантах: 1) щось почуте, що пояснювало якусь проблему; 2) підсилення мотиву для ворожнечі / звинувачення, яке можна було б розпізнати.

Каузальна домінанта *causa* в іспанській мові є запозиченням з латини (*causa*) (“причина, підстава, мотив; випадок, привід; виправдання; обставина”) [26], яке має спільне походження з англ. *cause*, франц. *cause*, італ. *causa*, прованс. *causa*. Отже, інтерпретація є аналогічною, як і в англійській мові.

В українській мові для каузальної домінанти *причина* проводиться паралель з “р. болг. *причина*, бр. *прычына*, п. *przyczyna*, ч. *prčina*, слц. *prčina*, вл. *prčina*, нл. *psicyna*, м. *причина*” і вважається похідним утворенням від *причинити* “додати, доробити”; можливо, є калькою польського і, далі, чеського відповідників [19, т. 4, с. 583]. Якщо лексеми *причина* розглядати як складання “*при-*” + “*чин*”, то “*при-*”, за Я. Б. Рудницьким [20, т. 2, с. 926], має значення “навколо; поряд” і, будучи типовим для всіх слов’янських мов, в українську приходить з давньо-східнослов’янської. Щодо “*чин*”, то ця лексема асоціюється з р. *чин* “порядок (виконання чогось)”, бр. *чын* (“таким чином”, “у найкращий спосіб”, “головним чином” і под.), др. *чинь* “порядок; правило; статут”, п. *czyn* “учинок, дія, справа; почин, зобов’язання”, ч. слц. вл. *cin* “учинок, дія”, нл. *сун* “дія”, м. *чин* “учинок, дія”, схв. *чин* “тс.”, слн. (заст.) *cin* “учинок”, стсл. *чинь* “порядок; статут”; псл. *сінь* “порядок, лад; належний спосіб; обряд; те, що пов’язане з обрядом і порядком: зброя, праця, дія”; походить від іє. **k^{uei}-n-u-* / **k^{uej}-n-o-* < дієслівної основи **k^{uei}(ə)-* “лежати; класти”; є спорідненою з дінд. *cinōti* “складає верствами, порядкує, кладе стос дерева для запалювання святого вогню”, перс. *cidan* “нагромаджувати”, гр. *ποιέω* “роблю, створюю, споруджую”; первісне значення мало бути “накладання верствами, порядкування” – “порядок, належний, слушний спосіб; обряд” [19, т. 6, с. 321]. З наведеної інформації реконструюємо архетип *причини* для давнього українця як щось, що дає підставу для якоїсь дії – буквально: укладання чогось певним чином, щоб можна було зробити щось необхідне.

У російській мові каузальна домінанта *причина* вважається запозиченою з польської, де дієслово *przyczynić* має значення “робити”. Спорідненими словами є, як і в українській: *чин*, (*при*) *чинить* [21; 22]. М. Фасмер підкреслює, що *причина* не має безпосереднього зв’язку з лексемами “начать, начну?” [23, т. 3, с. 369]. М.М. Шанський додає, що запозичення з польської відбулося не пізніше XV ст. і проводить паралель між грец. *ποιεῖν* “роблю”, двн.-інд. *śayati* “складає, буде” (пор. *учинить* “зробити”), а *чин* тлумачить як “устрій, дію, порядок” [24]. За М. Фасмером, “чин, род. п. – а, чиновник, укр. чин “чин, образ, способ”, блр. чын – то же, др.-русск. чинь “порядок, правило, степень, чин, должность, собрание”, ст.-слав. чинь [...], болг. чин “угощение зятю от тестя во вторую субботу после свадьбы”, сербохорв. чин “фигура, форма, способ, вид, порядок”, чини мн. “чары”, др.-чеш. čin “способ, порядок, причина”, словц. čin “дело, действие”, польск. czyn “подвиг, дело, действие” [23, т. 4, с. 362–363].

У цьому зв’язку також заслуговує думка В.Л. Цимбурського, відповідно до якої можливим є етимологічний паралелізм між поняттям “причини” в латинській мові й позначенням у грецькій та загальнослов’янській мовах [25]. Загалом, дослідник наводить детальну інформацію про *причину* з різних джерел (див. “Латинский трилистник. 1. Причина и чудо : индоевропейские связи лат. causa”) і доходить висновку, що через “розсуд”, “те, що вбачається”, “те, що притягує увагу” *причина* має спільне походження з *чудо*. У цілому, пралатинське *causa / caussa* (“причина”) стосовно світу, природи речей, за В.Л. Цимбурським, “заклопотанно вбачалася або видивлялася, а в житті людини сама виявлялася як її розсуд” [там само], тобто *причина* інтерпретується як тема для дискусії, що мотивує емоції / бажання, прикмети майбутньої події.

Як на нашу думку, то за семантичним принципом етимологічний розвиток каузальної домінанти *причина* є спорідненим з еволюцією значення *притча* (др.-русск. *притъча* “несчастный случай”, укр. *притча* “происшествие, особенный случай”, блр. *прътча* “неприятный случай; срам”, ст.-слав. *притъча*, болг. *притча* “притча”, сербохорв. *прича* “рассказ, пословица”, словен. *priča* “момент, настоящее время; свидетельство, свидетель; притча, сказка, рассказ”). Спочатку **prītъča* “случай” от *prītъknoti* (< *ткнути* < праслов. **tъkati* “стукати, грюкати” [23, т. 4, с. 64]) [там само, т. 3, с. 368].

Таким чином, у російській мові архетипні уявлення про причину теж можна реконструювати у кілька варіантів: 1) буквально як “біля якоїсь справи / дії”, тобто вірогідно сам процес діяння; 2) тема для дискусії; зримі обставини, що мотивують емоції / бажання; прикмети майбутньої події; 3) безпосереднє спостереження дії причини з миттєвим результатом (б’єш по каменю, і він розколюється).

З огляду етимології номінацій на позначення *причини* у далекоспоріднених мовах з акцентуванням уваги на семантичному критерії, ми дійшли висновку, що всі п’ять мов мають щось спільне в реконструйованих архетипних уявленнях про аналізовану каузальну домінанту. Ймовірно, це можна детермінувати відносно пізнім формуванням самостійних мов індоєвропейських племен Центральної Європи [9]. Італіки виокремлюються в окрему групу приблизно у 9 ст. до н.е., германці – у 6 ст., слов’яни – у 4 ст. Західно-германські племена переселилися на Британські острови лише наприкінці 4 – поч. 5 ст. н.е., отже, вони, вочевидь, контактували не лише з італіками, але й зі слов’янами [12]. Останній період праслов’янської історії завершується 5–7 ст. До того ж “пізніші запозичення з латинської, яка у середні століття була мовою церкви й освіти, романських та інших мов пов’язані з історичним розвитком кожної з германських мов окремо. Крім прямих запозичень із латинської, грецької й романської мов, у германських мовах створено безліч кальок, утворених на основі іншомовних слів” [2, с. 488]. Усі ці історичні обставини безпосередньо вплинули на часткове збереження архетипних уявлень про причину в германських, романських і слов’янських мовах індоєвропейської мовної сім’ї.

Отже, здійснивши реконструкцію каузальної домінанти *причина* в англійській, нідерландській, іспанській, українській та російській мовах маємо підстави стверджувати, що архетипні уявлення носіїв англійської та іспанської мов збігаються частково (певний випадок / подія, за повторюваними ознаками котрих простежувалось джерело їх виникнення). Для нідерландської мови нами запропоновано 2 варіанти архетипу *причини*: 1) щось почуте, що пояснювало якусь проблему; 2) підсилення мотиву для ворожнечі / звинувачення, яке можна було б розпізнати. Ставлення архетипних уявлень англійців та іспанців про *причину* і архетипних уявлень нідерландців характеризуємо як холо-партитивні, оскільки останні є більш конкретними стосовно перших. Щодо слов'янських мов, то в українській мові архетипне уявлення реконструйовано як щось, що дає підставу для необхідної дії (практична спрямованість), а в російській – маємо 3 варіанти: 1) процес діяння; 2) тема для дискусії, що мотивує емоції / бажання; прикмети майбутньої події; 3) безпосереднє спостереження дії причини з миттєвим результатом.

У російській мові архетипні уявлення про причину представлено широко з усіх п'ятьох мов вивчення, що зумовлюється високим ступенем допитливості, швидкістю висновків, тобто відсутністю страху помилитися. Отримані результати підтверджують, що реконструкція етимонів *причини* у досліджуваних мовах дозволяє отримати важливі відомості про особливості каузального мислення, психології різних етносів.

У перспективі вбачаємо здійснити реконструкцію інших каузальних домінант для виявлення спільного й відмінного в архетипних уявленнях англійців, нідерландців, іспанців, українців і росіян про каузальний комплекс, що, на нашу думку, сприятиме успішності міжкультурної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодухов В.И. Общее языкознание : [учебник] / Виталий Иванович Кодухов ; [предисл. И.А. Цыгановой]. – [6-е изд.]. – М. : Книжный дом “Либроком”, 2013. – 304 с.
2. Левицький В.В. Основи германістики / Віктор Васильович Левицький. – Вінниця : Нова Книга, 2008. – 528 с.
3. Леміш Н.С. Зіставний аналіз складових каузального комплексу в різноструктурних мовах / Н.С. Леміш // Актуальні проблеми філології : Мовознавство, літературознавство, методика викладання філологічних дисциплін : III Міжнародної науково-практичної конференції : [зб. ст.] / [відп. ред. І.В. Соколова]. – Маріуполь, 2012. – Вип. 6. – С. 108–114.
4. Маковский М.М. Историко-этимологический словарь современного английского языка. Слово в зеркале человеческой культуры / Марк Михайлович Маковский. – М. : Диалог, 1999. – 416 с.
5. Мечковская Н.Б. Общее языкознание. Структурная и социальная типология языков : учеб. пособ. [для студ. филол. и лингв. спец.] / Нина Борисовна Мечковская. – [8-е изд.]. – М. : Флинта : Наука, 2011. – 312 с.
6. Откупщиков Ю.В. Из истории индоевропейского словообразования / Юрий Владимирович Откупщиков. – [2-е изд., испр. и доп.]. – СПб. : Филологический факультет СПбГУ ; М. : Академия, 2005. – 320 с.
7. Пизани В. Этимология. История – проблемы – метод / Витторе Пизани ; [пер. с итал. Д.Э. Розенталя] / [под ред. и с предисл. В.И. Абаева]. – М. : Изд-во иностранной литературы, 1956. – 188 с.
8. Процик І.В. Поняття архетипу в науковій літературі : генетико-теоретичний аспект / І.В. Процик // Вісник Запорізького національного університету. Серія Філологічні науки. – Запоріжжя, 2009. – № 2. – С. 56–65.

9. Седов В.В. Этногенез ранних славян / Валентин Васильевич Седов // Вестник Российской академии наук. – 2003. – Т. 73. – № 7. – С. 594–605.
10. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2010. – 844 с.
11. Топоров В.Н. О некоторых теоретических основаниях этимологического анализа / Владимир Николаевич Топоров // Исследования по этимологии и семантике. – М., 2004. – Т. I : Теория и некоторые частные ее приложения. – С. 19–40.
12. Трубачев О.Н. Ремесленная терминология в славянских языках (Этимология и опыт групповой реконструкции) / Олег Николаевич Трубачев. – М. : Наука, 1966. – 416 с.
13. Трубачев О.Н. Этимологические исследования и лексическая семантика / Олег Николаевич Трубачев // Принципы и методы семантических исследований. – М., 1976. – С. 147–179.
14. Українська мова. Енциклопедія / [за ред. І.В. Муромцева]. – К. : Вид-во “Майстер-клас”, 2011. – 400 с.
15. Behera A.K. Etymological Analysis of English Words / Arun K. Behera // Asian Journal of Humanities and Social Sciences (AJHSS). – 2013. – Vol. 1. – Issue 1. – P. 20–24.
16. Hosseini E. The Impact of Using Etymological Analysis on Teaching Vocabulary to EFL University Students / E. Hosseini, Sh. Sarfallah, F. Bakhshipour [etc.] // Theory and Practice in Language Studies. – 2012. – Vol. 2. – No. 9. – P. 1868–1876.
17. Lemish N. Causal Complex Dominant Semantics in English and Dutch : a Comparative Study / N. Lemish // Australian Journal of Scientific Research. – 2014. – No. 2(6). – P. 656–663.
18. Lemish N.Y. Genesis and Development of Causal Dominant Semantic Meanings in Dutch / N.Y. Lemish // Science and Education a New Dimension. Philology, II(5). – Budapest, 2014. – Issue 28. – P. 7–20.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

19. Етимологічний словник української мови : у 7 т. [уклад. О.С. Мельничук та ін.]. – К. : Вид-во “Наукова думка”, 1982. – Т. 1 : А–Г. – 634 с.; 1985. – Т. 2 : Д–Копці. – 573 с.; 1989. – Т. 3 : Кора–М. – 553 с.; 2003. – Т. 4 : Н–П. – 657 с.; 2006. – Т. 5 : Р–Т. – 705 с.; 2012. – Т. 6 : У–Я. – 569 с.
20. Етимологічний словник української мови : у 2 т. [уклад. Я.Б. Рудницький]. – Вінніпег : УВАН, 1972. – Т. 1 : А–Г. – I–LXXXV, 968 с.; 1982. – Т. 2 : Д–Б. – 1128 с.
21. Крылов Г.А. Этимологический словарь русского языка / Григорий Александрович Крылов. – СПб. : ООО “Полиграфуслуги”, 2005. – 432 с.
22. Семенов А.В. Этимологический словарь русского языка / Антон Вячеславович Семенов. – М. : Русский язык от А до Я ; Изд-во “ЮНВЕС”, 2003. – 704 с.
23. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка : в 4 т. / Макс Фасмер ; [пер. с нем. и доп. О.Н. Трубачева]. – [2-е изд., стереотип.]. – М. : Прогресс, 1986. – Т. 1. – 573 с.; Т. 2. – 671 с.; Т. 3. – 831 с.; Т. 4. – 863 с.
24. Шанский Н.М. Школьный этимологический словарь русского языка. Происхождение слов / Н.М. Шанский, Т.А. Боброва. – [7-е изд., стереотип.]. – М. : Дрофа, 2004. – 398 с.
25. Цымбурский В.Л. Латинский трилистник : 1. Причина и чудо : индоевропейские связи лат. causa. 2. Форма и дхарма. 3. Дело о Пренестинской фибуле [Электронный ресурс] / В.Л. Цымбурский // Colloquia Classica et IndoGermanica, IV. – СПб., 2008. – Режим доступа : <http://morebo.ru/component/zoo/item/1361728213398#sthash.KPkqAZmg.dpuf>
26. A universal etymology dictionary [Electronic Resource]. – Mode of Access : <http://www.myetymology.com>
27. Etymologisch woordenboek van het Nederlands : in 4 v. [onder hoofdredactie van dr. Marlies Philippa, dr. Frans Debrabandere, prof. dr. Arend Quak, dr. Tanneke Schoonheim en dr. Nicoline van der Sijs]. – Amsterdam : Amsterdam University Press, 2003. – Vol. I : A–E. – 725 p.; 2005. – Vol. II : F–Ka. – 659 p.; 2007. – Vol. III : Ke–R. – 695 p.; 2009. – Vol. VI : S–Z. – 687 p.

28. Midden-Nederlands Woordenboek [Electronic Resource]. – Mode of Access : http://nl.wikipedia.org/wiki/Middelnederlandsch_Woordenboek.
29. Oud-Nederlands Woordenboek [Electronic Resource] – Mode of Access : <http://middenin.wordpress.com/2009/05/19/oudnederlands-woordenboek-onw-online/>.
30. Vroeg_Midden-Nederlands Woordenboek [Electronic Resource]. – Mode of Access : <http://www.inl.nl/onderzoek-a-onderwijs/lexicologie-a-lexicografie/vmnw>.
31. Woordenboek der Nederlandse Taal [Electronic Resource]. – Mode of Access : http://en.wikipedia.org/wiki/Woordenboek_der_Nederlandsche_Taal.
32. Word Origin [Electronic Resource]. – Mode of Access : <http://dictionary.reference.com>

Дата надходження до редакції 25.12.2014